

Bir Kent Araştırmaları Merkezi Deneyimi

Kent meselelerine yeni sorularla yeni cevaplar arama gayesi akademiyi, kamu kurumlarını veya özel kurumları münferit çabaların ötesinde, daha odaklı çalışacak araştırma merkezleri kurmaya yöneltti. Çok taraflı, karmaşık, milyonlarca insanın ve canlının yaşamını ilgilendiren kentsel meseleleri merceğine alan bu merkezler için de katılımcı araştırma diğer adımlar kadar önemli. Peki belediyenin bünyesinde katılımcı bir kent araştırma merkezinin imkânları neler? Enstitü İstanbul da bu soruya yanıt üretmeye çalışıyor.

Eda Ünlü Yücesoy*

*Doç. Dr. İstanbul Teknik Üniversitesi

1990'lerden itibaren küresel ve teknolojik ağlarla şekillenen yeni sermaye ve insan akımları kentleri öne taşıırken, tüm dünyada yeni toplumsal-mekânsal farklılaşmaların, ekonomik süreçlerin ve dinamiklerin öne çıktığı, toplumsal refah, yaşam ve çevre kalitesi, kültürel çeşitlilik, toplumsal barış, güvenlik, uluslararası platformda rekabet gücü, özellikle küresel kentlerin yapılarına ve performansına bağlı olarak şekillendi. Bu çerçevede pek çok metropol ve küresel kentte, sosyal, ekonomik ve kent coğrafyasından tarihçiliğine, iktisadi yapıdan yönetim bilimlerine, yerel yönetim maliyesinden kent planlamasına, korumacılıktan mimarlığa, göç çalışmalarından sanat kültür ve görsel iletişim çalışmalarına, kentsel çevre - altyapı - ulaşım projelerinden sürdürülebilirlik konusuna çok geniş bir alana yayılan, farklı araştırmacıları benzer hedef doğrultusunda seferber edilen kent araştırma merkezleri kuruldu. Çoğunlukla yükseköğretim programlarına eklenen kent araştırmaları merkezleri zaman içinde sadece kentsel sorunların araştırıldığı yerler değil, aynı zamanda kentsel yönetişim model

ve yaklaşımların deneyimlendiği ve geliştiği yerler haline gelmeye başladı.

Türkiye'de de ve özellikle İstanbul'da son yirmi yılda gelişen ve sayıları giderek artan, çoğunlukla kamu ya da özel, üniversite ve akademi bağlantılı merkezler olarak akademisyen ve uzmanların çalıştığı, ulusal ya da uluslararası düzeyde yerleşme sistemleri, şehir tarihi, ekonomisi, sosyolojisi, yönetimi ve ekolojisi ve benzeri alanlara görgül ve kuramsal katkı amaçlayan kentsel araştırma merkezleri kuruldu, kuruluyor. Ancak bütüncül kentsel araştırmalar alanında Türkiye'deki diğer şehirlerle kıyaslandığında daha şanslı ve itibarlı sayılabilecek İstanbul için bile, muadili metropollerle kıyaslandığında henüz keşfedilmeyi bekleyen alanların ve konuların varlığını ve araştırma ihtiyacını teslim etmek gerekir. Bu çerçevede Şubat 2020 itibarıyla çalışmalarına başlayan Enstitü İstanbul, bir yanda metropolün çok katmanlı toplumsal, ekonomik ve kültürel oluşumlarını yaygın ve derinlemesine inceleyerek, kentsel yaşamın henüz araştırılmamış ya da parçacı araştırmalara konu olmuş

veçhelerine ışık tutmayı amaçlarken, diğer yanda İstanbul'da ve kentsel araştırmalar alanında kuvvetle ihtiyacı hissedilen bilimsel çalışmaların özgürce sunulup tartışılacağı, çeşitli araştırma ekip ve süreçlerine kuluçka görevi görececek, araştırmacılara çalışma ve toplanma imkânları sunan bir kamusal mekân ihtiyacını karşılamak hedefiyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi girişimi ile yapılandı. Bu yazıda çalışmalarına on ay önce başlayan Enstitü İstanbul'un araştırma hedefleri ve çalışma konularına ilişkin bilgiler verilecektir.

Enstitü İstanbul'un hedeflerinin yanında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi yönetimi ile birlikte kenti ilgilendirebilecek her disiplin ve alandan akademisyen, araştırmacı, uzman ve sanatçılarla İstanbul'a dair bilgi birikimini desteklerken, farklı toplumsal gruplar, kurum ve kuruluşlarla çeşitli araştırma faaliyetlerini hayata geçirmek geliyor. Son yıllarda önemi gittikçe artan veriye dayalı politikaların geliştirilmesi ve kentsel bilginin artırılması için çeşitli kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliklerini artırmak

hedeflenirken, Türkiye’de kent çalışmaları alanının gelişimi ve kentsel bilginin artırılarak veriye dayalı politikaların geliştirilmesi konusunda öncü bir rol üstlenmeyi amaçlıyor. Bir yanda İstanbul araştırma odağında tutulurken, aynı zamanda Türkiye’nin kentleşme eğilimleri göz önüne alındığında, kurum içi sürdürülen ve ortaklaşa gerçekleştirilen araştırma, bilgi ve deneyimleri diğer kentler ve metropollerle paylaşmak önem kazanıyor.

Enstitü İstanbul, İstanbul Planlama Ajansı’nın diğer bileşenleri ile uyum içerisinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi araştırma önceliklerine göre araştırmalar geliştiriyor. Haziran 2020’de yayınlanan “Yeni Normal Süreci” Öngörüler, Politikalar ve Öneriler Rehberi ile; tüm dünyayı aynı anda beklenmedik bir şekilde saran ve ekonomik, kültürel, mekânsal ve sosyal etkilerini uzun süre izleyeceğimiz pandemi süreci ve sonrasında kentlerin krizle başa çıkma yöntemlerinde dünyada gelişen politikalarla birlikte İstanbul’u odağına alan öngörüler ve öneriler geliştirildi. Aralık 2020’de hazırlanan *Salgında Kent Yoksulluğu: İstanbul’da Yoksulluk Profilleri* araştırması ise, İstanbul’da genişlediği ve derinleştiği gözlemlenen kent yoksulluğunun mekânsal boyutlarını, Mart 2020’den itibaren eklenen COVID-19 salgını sırasında düzenlenen “Birlikte Başaracağız” yardım kampanyası ile birlikte inceleyerek tartışmaya açtı. Araştırma, kent yoksulluğu olgusunun çok katmanlı ve çok boyutlu yapısı dolayısıyla homojen olarak tanımlanamayacağı ve mekânda eşit dağılmadığı ön kabulüyle; İstanbul metropoliten alanında eşitsizlikleri keşifsel analizler olarak adlandırılabilir temsil üzerinden hazırlandı. Önümüzdeki aylarda da kentsel emek ve sektör ağları, değişen örüntüleri ve mekânsal organizasyonu, yaratıcı ekonomi ve yaratıcı endüstrileri odağına alan yeni kent ekonomisi ve aktörlerinden, sürdürülebilir kentsel büyüme, katılımcı-işbirlikçi planlama, mekânsal kalite, yaratıcı-özgün kentsel-mimari tasarım, sağlıklı kent, bütünleşik ve kapsayıcı kentsel dönüşüm gibi konularla yapıyı çevre ve yaşam kültürüne kolektif hafıza, kültürel miras; sosyal entegrasyon; kente aidiyet ve kentsel kimlik formlarını inceleyen yeni kentlilik ve politika geliştirmeye ve kentsel hareketlilik ve

toplumsal yapı, konut ve yaşam kalitesi davranış ve belirleyicileri konularını temel alan yeni teknolojilerle (büyük veri analizi) kentsel yapı analizlerine kadar oldukça geniş bir alanda araştırma faaliyetlerini sürdürmeyi planlıyor.

Çeşitli alanlara yayılan Enstitü İstanbul faaliyetleri incelenirken, İstanbul’da, Türkiye’de ve dünyada benzer araştırma ilgi alanlarına sahip katılımcılar, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve akademik araştırmacıları bir araya getiren etkileşim ağlarından ve bu ağların temsil edildiği mecralardan söz etmek gerekli. 2020 yılının ilk aylarından itibaren Enstitü İstanbul YouTube kanalından yayınlanmaya başlanan *Lisansüstü Konuşmaları* önceliği İstanbul olmak üzere kentlerdeki şehir planlama, mimarlık, kent tarihi, arkeoloji, ekonomi, politika, ulaşım, mühendislik gibi alanlarda mekânsal, toplumsal, ekolojik konuları çalışan lisansüstü çalışmalarına bir ortak bir paylaşım platformu sunuyor. Yine aynı kanalda yayınlanan *COVID-19 Konuşmaları* ve *İstanbul Konuşmaları* serileri ile kentler ve kentlilerin karşılaştıkları sorunlar konusunda tespit, öneri ve gelişmelere dair bir tartışma platformu sunuyor. *COVID-19 Konuşmaları* salgının ortaya çıkardığı toplumsal sorunlara dair dünya çapında kısa sürede oluşan bilimsel literatürü takip ederek, pandemi bağlamında kente ve kentsel yaşama dair tartışmaları farklı disiplinlerden uzmanlarla değerlendiriyor. *İstanbul Konuşmaları* ise İstanbul ve ülke gündeminde öne çıkan tematik konularda uzmanların düşüncelerini kente sunmayı amaçlıyor.

Enstitü İstanbul, toplumda herkesin dâhil olabildiği, birlikte çalışabildiği, ürettirdiği araştırma mekânizmalarının çoğaltılması için çeşitli uluslararası ağlarda yer alarak yerel yönetim ve akademi arasındaki ilişkiyi destekliyor. Çeşitli araştırmalarda veri elde etme araçları ve teknikleri, geleneksel araçların yanı sıra yenilikçi teknolojiler, alternatif veri tabanlarının (büyük veri, sosyal medya, açık veri platformları, dijital veri panelleri gibi) araştırma süreçlerine katılımı ile artırılabilir ve çeşitlendirilebilir. Veriye dayalı politikaların gelişmesinde kullanılan yenilikçi yöntemler ve araçlar kentlerin politik, sosyal ve kültürel vizyonlarını dönüştürecekleri gibi gündelik

pratik sorunların çözümüne de katkı sunacaktır. Bu çerçevede, Kasım 2020 itibarıyla Avrupa Birliği’nce fonlanan Avrupa Üniversitesi NEUROTECH^{EU} ile Akıllı Kent araştırmalarında paydaş olarak İstanbul Planlama Ajansı ve Enstitü İstanbul’un yer alması, akıllı kent ve yapay zeka teknolojilerinin yerel yönetimlerin hizmet geliştirmesine sunduğu yenilik ve olanaklarının yanı sıra bu teknolojilerin yönetim, katılım ve sosyal dirençliliğe dair yeni çalışmaların oluşturulması ve İstanbul’un bu tür bilginin gelişip yeşerdiği odaklardan biri olması önem kazanıyor.

İstanbul’u konu alan akademik çalışmalar Türkiye kentsel çalışmalar alanında önemli bir yer tutuyor. Mekân bilimleri, sosyal ve beşeri bilimlerin yanı sıra enerji, elektronik, bilgisayar mühendislik alanlarında her yıl hazırlanan yüzlerce yüksek lisans ve doktora tezleri, metropolün çok katmanlı, karmaşık yapısında sorunları çözmeye ya da alternatif sunmaya dair önemli çalışmalar içeriyor. Bu bağlamda Enstitü, İstanbul’a dair çalışma yapan üniversite, sivil toplum kuruluşları, merkezi ve yerel yönetimlerin yayınladıkları tüm bilimsel çalışmaların yer alacağı bir İstanbul Arşivi çalışmasını yürütüyor. Yukarıda bahsi geçen online platformlar ise bu çalışmaların bir kısmını tüm kentliler ve ilgililerle paylaşarak, yerel bilgi birikimine ve uzmanlıkların gelişmesine katkı sunuyor.

* Enstitü İstanbul’un kuruluş sürecinden itibaren geçirdiği 10 ayda çeşitli disiplinlerden akademisyen, uzman ve araştırmacılar çok değerli katkılarda bulundular: Murat Cemal Yalçınan, Baran Alp Uncu, Hakan Koçak, Mustafa Sönmez, Murat Tülek, Öncül Kırılancık, Yonca Güneş Yücel ve Enstitü İstanbul araştırmacıları, Elif Sıdar Ökdemir, S. Ezgi Kösalı, Özge Tekçe, Caner Murat Doğançayır’a teşekkür ederiz.